

EENIGE JAREN BIJ DE TABAK IN DELI.

(Vervolg).

Het Bundelen.

Zoals boven reeds gezegd, moet de tabak zoowat 20 dagen te drogen hangen, waarvan de eerste 4 of 5 dagen onder afsluiting van wind en bij weinig licht. De volgende dagen wordt alleen in de vroege wat wind toegelaten. En als de tabak een 18 dagen heeft gehangen, onderzoekt men daarna dagelijks of ze al goed droog is. Een enkele keer lukt het wel eens na 18 dagen te bundelen, maar gewoonlijk zijn daar tegenvallers bij, die een hoop moeite geven.

Als 's morgens in de vroege de hoofdnerf van het blad, door knippen met de nagels te onderzoeken, goed droog blijkt, moet die voorraad worden gebundeld; meestal beproeft men alleen enkele bladen die laag hangen, maar wil men na 18 of 19 dagen beginnen, dan worden voor de zekerheid eenige monsters van de hooger hangende tabak onderzocht. Nauwkeurig wijst men den tandilaan, welke tabak gebundeld moet worden, met de voorloopige behandeling, want die verschilt naar dat het weer is.

Is er een droge, sterke wind te verwachten, dan mag geen enkel luik open, de deuren moeten dicht blijven en de tabak moet dadelijk naar beneden gehaald worden en dicht opeengeschoven, om te voorkomen dat ze „glashard” wordt.

Bij vochtig weer daarentegen gaat dadelijk alles open om de tabak zoo droog mogelijk te krijgen; wordt ze onverhoopt niet droog genoeg, dan wordt het bundelen uitgesteld. Als het 's morgens mistig is, blijft de schuur eerst dicht om de nevels buiten te houden; zoodra die zijn weggetrokken wordt de tandoek geblazen als teeken tot openen der schuren.

Want twee hoofdvereischten zijn er: 1e. moet de te bundelen tabak soepel genoeg zijn om niet stuk te gaan in de handen der koelies en 2e. moet ze volkomen droog in de fermenteeschuur aankomen. Glasharde tabak is niet te hanteeren, die zou tot gruis worden, maar is de tabak iets te vochtig, dan zijn de bundels bijna niet meer droog te krijgen, alleen in het geval dat er een matig harde, zeer droge wind komt. Een te harde wind zou enkele bladen glashard maken en andere vochtig laten. Overigens mag de tabak bij aankomst in de fermenteeschuur wel glas-

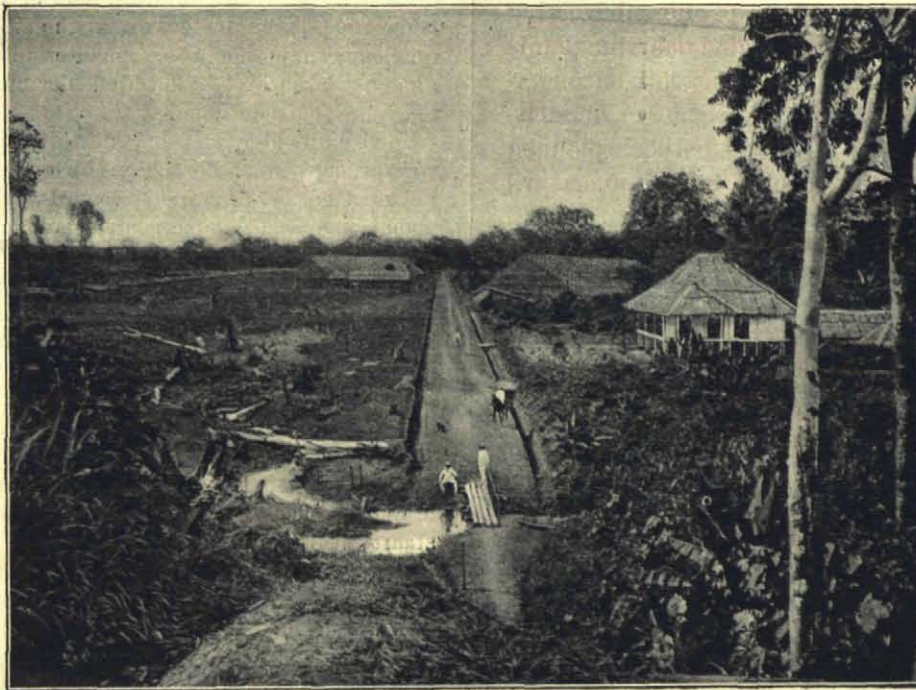
hard zijn, want ze is dan gemakkelijk weer in goede conditie te brengen.

Het materiaal waarmee de tabak tot bundels wordt gebonden, is de koelit kajoe (Chin. má pfeu). Tot nog toe ben ik er niet achter gekomen, van welke plant die bast afkomstig is; ik meen dat zij in China verbouwd wordt en o.a. in Singapoere verhandeld. De prijs in Deli steeg soms \$ 30 per pikoel (= 61,8 K.G.). Het ziet er uit, alsof het de bast van een struik is, in zijn geheel afgestroopt; de lengte is ongeveer 2½ Meter. De bast nu wordt in stukjes van 12 cM. lengte gesneden en deze stukken worden verder met den nagel in dunnere vezels gespleten.

De omlaag gehaalde stokken met droge tabak worden op den 2en kilas gehangen, dicht oopen bij droog weer, ruimer bij vochtig weer. De koelie maakt de beide einden van het touwtje los en rist er de 40 bladen af; deze worden alle in één hand bij de koppen gehouden en omstreeks 1½” van de kop wordt het vezeltje koelit kajoe er om gebonden, matig strak. De bundels worden op een matje op stapeltjes

gelegd, netjes; of bij vochtig weer omgekeerd of uitgespreid te drogen gelegd voor de geopen- de tingkaps.

Het spreekt wel van zelf, dat zich bij het bundelen nog heel wat moeilijkheden kunnen voordoen. Zoo hadden wij altijd last van dikbuiken (zie vroeger) in de hoofdnerf van sommige bladen, die nerf blijft dan groen en dik. Zoo'n blad wordt, vóór het binden, er uit gehouden, de groene nerf met den nagel open- gespleten, het

Gezicht op Assistentenhuis en Schuren.

rupsje of popje er uit genomen en deze bladen worden door den bangsalwaker nog eens aangeregen. Ook kwamen heel vaak rotte plekken in den hoofdnerf voor; beginnend op een afstand van een tweetal duim van den kop af over een lengte van 2 tot 4 duimen. Zulke bladen worden afzonderlijk gehouden en samen gebundeld.

Eens is het gebeurd, dat we 4 dagen achtereen nattig weer hadden; dat heeft wat ellende gegeven, want in elke schuur was nagenoeg al het blad van een 6-tal kamers rot; en niet alleen de nerven, neen, het geheele blad. De blad- vlakke zag er grauwwaard gemarmerd uit en ging stuk bij een zeer zwakke aanraking. We kregen toen, als ik mij wel herinner, niet meer dan 120 à 130 bundels per kamer, terwijl er anders 580 uit moesten komen. De rest werd vernietigd.

Soms komt ook droog-rot voor. Het blad ziet er ook grauwwaard gemarmerd uit, maar kan gemakkelijk glas- hard gekregen worden; ook bij dezen vorm van rotting is het blad tegen aanraking bestand. Ik vermoed, dat dit

een gevolg is van te lang liggen der groene bladen in de droogschuur, waardoor ze sterk gezwet hebben. Dit is verraderlijk, omdat het voorkomt tusschen een partij overigens normaal gedroogd blad.

De koelies, die de bundels maken, zeggen er in den regel niets van, omdat ze daardoor aan meer werk voor hetzelfde loon meenen te kunnen ontsnappen. Maar de assistent merkt het meestal toch bij het nazien van het werk, en ontsnapt het soms aan zijne aandacht, dan bemerkt het personeel in de fermenteerschuur het wel. Want daar zijn eenige Javanen belast met het onderzoek van de binnengekomen tabak; zij hebben er geen belang bij om fouten te verbergen en zijn bang om hun gemakkelijke baantje te verliezen, want dan moeten ze voor straf zwaar werk doen, b.v. sloten graven.

In de fermenteerschuur brengt men de tabak zoo noodig in betere conditie, b.v. door in den wind te drogen of wel soepeler te maken in de morgenuren. Zijn er grove fouten in, zooals dikbuiken, rotte bladen, te korte bladen of veel stukblad, dan wordt het naar de kongsi teruggezonden. Maar dat hoeft niet dikwijls gebeuren, want dat is een schande voor den assistent, voor den tandil en voor de kongsi. Dan vliegen er spaanders: de assistent geeft den tandil uitbrander op uitbrander en deze scheldt op zijn beurt de koelies uit.

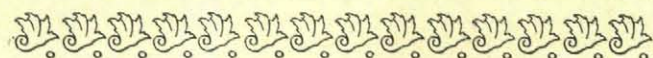
Is er den volgenden dag weer slecht gewerkt in die kongsi, dan zorgt de assistent dat de tabak niet wordt verzonden, maar hij laat alle bundels weer opensnijden en gooit alle bladen door elkaar. De koelies kunnen hun plezier nu wel op, maar het middel is krachtig en werkt ook geruimen tijd na.

Doordat de koelies gevoelig zijn voor zulke middelen, behoeft men ze niet dagelijks toe te passen. Is de assistent erg gul met die soort middelen, dan is hij weldra niet meer veilig, omdat de koelies, in grooten getale bijeen, tamelijk moedig zijn, en samen dien eenen assistent wel aan durven.

Laten we thans een korte beschrijving geven van de Fermentatie.

TAUKEH.

(Wordt vervolgd).

WANNEER HEBBEN ONZE VOGELS EIENEN?

In het artikeltje „Maart”, in de twaalfde aflevering van deel 10 van „De Levende Natuur”, van de zoozeer bevoegde hand van den heer Jac. P. Thijssse, komt op pag. 245 het volgende voor:

„Midden in de maand wordt het eerste kievitsei gevonden, maar vóór dien tijd hebben reeds tal van vogels eieren: musschen, zanglijster, groote lijster, merels, raven, enkele kraaien en gaaien, wilde eenden en een voorbarige leeuwerik, om van andere voorbarigen niet te gewagen.”

De schrijver stelt hier dus als regel, dat de opgenoemde vogels reeds vóór 15 Maart eieren hebben. Het komt mij voor, dat dit niet juist is. Bij uitzondering moge dit onder buitengewoon gunstige omstandigheden van weersgesteldheid en broedplaats het geval zijn, regel is het toch zeer zeker niet. Natuurlijk moet ik bij deze tegenspraak bewijzen voegen en ik wil dan ook hieronder voor elk der opgenoemde vogels eenige data uit mijne ervaring opnoemen, in de hoop dat door andere lezers dit voorbeeld gevolgd moge worden. Uit veler ervaring kan dan ten slotte door

de Redactie in ons blad het besluit getrokken worden, en ik meen te mogen voorspellen, dat de normale tijd dan belangrijk later zal blijken te zijn.

Musschen behooren m. i. geenszins tot de vroegste broeders. Het moet al bijzonder gunstig weer zijn, wil men vóór 10 April reeds eieren in enkele musschennesten vinden. Meestal vindt men eerst tusschen 10 en 15 April de eerste eieren in de nesten, zoodat het eerste legsel tusschen 15 en 20 April voltallig is.

De zanglijster is al evenmin zoo gauw gereed. De vroegste datum in een zeer gunstig voorjaar was 15 April. Dit nest bevatte vier eieren, die eenige dagen bebroed waren: het eerste ei kan dus op 8 April gelegd zijn. In den regel bevat het nest eerst in de laatste dagen van April het voltallige aantal.

De groote lijster komt hierin overeen met de zanglijster. Mijn vroegste vondst is van 21 April (nest met 4 versche eieren), andere vondsten, waarvan ik kennis draag, zijn uit het laatst van April of het begin van Mei.

Merels behooren inderdaad tot de vroegste. Vooral in groote tuinen van buitenplaatsen, waar veel coniferengroepen zijn, die goed beschutte nestplaatsjes aanbieden, hebben zij meestal in het laatst van Maart eieren, indien de maand tenminste niet al te slecht is geweest.

Mijn vroegste merelnest met eieren is van 29 Maart, vele in de eerste dagen van April. Ondertusschen kan het bij ongunstig weer wel eens 10 à 15 April worden, eer de merels eieren hebben.

De raaf is, voor zoover mij bekend, de eenige inlandsche broedvogel, die vóór 15 Maart eieren heeft (afgezien van de kruisbekken). Mij zijn gevallen bekend, dat op 28 Februari en 3 Maart reeds voltallige legfels in een ravennest zijn gevonden en op 15 Maart reeds sterk bebroede eieren.

Kraaien hebben voor 15 April geen eieren, ik vond ze tenminste nooit eerder dan 10 April, meestal tusschen 10 en 20 April, soms zelfs nog later.

Vlaamsche gaaien behooren m. i. allerminst tot de vroegers. Bij uitzondering vond ik eieren in de laatste dagen van April, meestal in de eerste helft van Mei. Het vroegst was 26 April (één ei).

Van wilde eendennesten zijn de vroegste data:

- 2 April nest met 3 eieren,
- 7 April nest met 8 eieren,
- 8 April nest met 10 eieren,
- 9 April nest met 12 eieren.

Leeuweriknesten vond ik nooit vóór 15 April, meestal in de tweede helft van de maand.

Roeken zijn gedurende de geheele tweede helft van Maart met de nestbouw bezig, bij een bezoek aan een kolonie op 29 Maart bevatte een nest vier eieren, de andere nesten alle één of twee eieren.

Tot de vogels, die reeds vroeg in het jaar eieren hebben, behooren o. a. nog:

de ransuil, waarvan de vroegste vondst op 29 Maart viel (twee eieren). Ik heb de voltallige legfels nooit anders dan in oude kraaiennesten gevonden (4 à 6 eieren), meestal in de eerste helft van April;

de ekster, met als vroegste datum 13 April;

de blauwe reiger, waarvan de nesten het vroegst op 12 April het volledige aantal van 4 eieren bevatten;

de staartmees, waarvan de nestjes reeds op 10 April 7 à 8 eitjes kunnen bevatten.

Belangrijk later zijn de spreeuwen en kauwen. Mijn vroegste spreeuwenei vond ik op 14 April in een zeer gunstig voorjaar, in den regel zijn de spreeuwen eerst in de eerste dagen van Mei aan het leggen. Van de kauwen vindt men de eerste eieren tusschen 20 en 30 April.